

سیری در جریان‌های فکری جهان اسلام

دفتر اول

به اهتمام:
عباس برومند اعلم
ملیحه سرخی کوهی خیلی

www.ketab.ir

تهران، ۱۴۰۲

پژوهشکده تاریخ اسلام

سیری در جریان‌های فکری جهان اسلام

(مجموعه نشست‌های علمی گروه تاریخ جریان‌های فکری)

به اهتمام: دکتر عباس برومند اعلم (عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

ملیحه سرخی کوهی خیلی

ناشر: پژوهشکده تاریخ اسلام

مدیر نشر: خلیل قویدل

ویراستار: ملیحه سرخی کوهی خیلی

چاپ اول: ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰

چاپ و صحافی: تقویم

ردیف انتشار: ۱۰۸

تومان ۱۸۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۸-۸۰-۷

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.
کلیه حقوق برای پژوهشکده تاریخ اسلام محفوظ است.

خیابان ولیعصر (ع)، خیابان شهید عباسپور، خیابان رستگاران، شهروز شرقی، شماره ۹

تلفن: ۳-۸۸۶۷۶۸۶۱ - ۸۸۶۷۶۸۶۰ - ۸۸۶۷۶۸۶۰ - ۸۸۶۷۶۸۶۰

web: www.ptc.ac.ir

برومند اعلم، عباس، ۱۳۵۸	سرشناسه:
سیری در جریان‌های فکری جهان اسلام / به اهتمام عباس برومند اعلم، ملیحه سرخی کوهی خیلی	عنوان و نام پدیدآور:
تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، انتشارات، ۱۴۰۲	مشخصات نشر:
۳۵۴ صفحه	مشخصات ظاهری:
پژوهشکده تاریخ اسلام: ۱۰۸	فروست:
۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۳۹۸ - ۸۰ - ۷	شابک:
فیبا	وضعیت فهرست‌نویسی:
اسلام، تجدید حیات فکری - Islamic renewal	موضوع:
BP ۲۲۹	رده‌بندی کنگره:
۲۹۷/۴۸	رده‌بندی دیویی:
۹۳۰۰۳۶۴	شماره کتابشناسی ملی:
فیبا	اطلاعات رکورد کتابشناسی:

سخن اول

تاریخ هر امت و جامعه‌ای بیانگر فرهنگ و تمدن آن است. به همین دلیل، علم تاریخ در میان علوم، جایگاهی ویژه یافته است. جامعه اسلامی به عنوان یک امت جهانی، دارای چهارده قرن سابقه تاریخی با ابعاد و عناصری روشن و بدون ابهام است. اهمیت این پیشینه تاریخی و ابعاد گوناگون آن، مانند فرهنگ، تمدن، علوم، اخلاق، فلسفه و هنر و نقش بی‌بدیل آن در تمدن جهان معاصر، تلاش گسترده دانشگاه‌ها و دانشمندان غربی را نیز در راه تحقیق و مطالعه این تاریخ عظیم برانگیخته است؛ تا بدان پایه که معتبرترین منابع و اطلاعات پژوهشی در حوزه‌های گوناگون تاریخ اسلام را در مراکز علمی غرب می‌توان سراغ گرفت.

به‌رغم توجه ویژه پژوهشگاه‌های دنیای غرب به اسلام، به علت ناتوانی ذاتی آنها از شناخت اسلام ناب و حقیقی - به دلیل عدم دسترسی مستقیم و به دور از تحریف به منابع اصیل، و لاجرم اطلاع محدود پژوهشگران از زمینه‌ها و پس‌زمینه‌های یک تحقیق علمی جامع، آغاز حرکتی اساسی و همه‌جانبه از سوی دانشمندان اسلامی به منظور تصحیح و تکمیل تلاش‌های گذشته ضروری است. اگر این حرکت، گسترده، غنی و متکی بر پیشرفته‌ترین روش‌های پژوهشی آغاز شود، بی‌شک تغییرات بنیادی در مسیر این گونه مطالعات در پژوهشگاه‌های مهم دنیا در زمینه تاریخ اسلام و مسائل مختلف آن دور از دسترس نخواهد بود.

هدف اساسی از تأسیس پژوهشکده تاریخ اسلام - که هم اکنون در آغاز راه است - گام زدن در راه تحقق این آرمان می‌باشد. این پژوهشکده با همت و پیگیری استادان ارزشمند تاریخ اسلام و

رشته‌های پیوسته به آن، آغاز به کار کرده و برای نیل به اهداف مقدس خود، آماده همکاری با همه کسانی است که به این اهداف ایمان دارند. از این رو، پاسخگویی به هزاران پرسش را که در خلال مطالعه ۱۴ قرن تاریخ اسلام مورد توجه خواننده و به خصوص پژوهشگران قرار می‌گیرد، وجهه همت خود قرار داده است. تحقق این مهم با روش‌های گوناگون دنبال می‌شود، که نشر آثار پژوهشی استادان و کارشناسان - به صورت تألیف و یا ترجمه - مانند اثر حاضر، از جمله آنهاست. البته برنامه‌هایی همچون تشکیل کارگاه‌های تخصصی، نشست‌های علمی تخصصی و حمایت از پروژه‌های پژوهشی مورد نیاز، نیز برای تحقق هدف یاد شده در حال پیگیری و اجراست که ضرورت دارد کیفیت و کمیت آنها افزایش یابد.

این مرکز، هم‌اکنون با شش گروه علمی و زیر نظر شورای علمی فعالیت می‌کند، که ان شاء الله به زودی تعداد آنها به دو برابر افزایش خواهد یافت. از جمله اقدامات کم‌سابقه پژوهشکده، تأسیس دانشنامه جغرافیای تاریخی جهان اسلام است که به زودی اولین مجلد آن عرضه خواهد شد. این دانشنامه با ریاست یکی از استادان در هفت گروه علمی مشغول فعالیت است و هزاران مدخل را - تاکنون - همراه با منابع اصلی آن در پایگاه اینترنتی عرضه کرده است تا دسترسی محققان به منابع را آسان کند.

پژوهشکده تاریخ اسلام به وسیله پایگاه اینترنتی خود با همه پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعه در سراسر جهان پیوند برقرار می‌کند. این پایگاه، علاوه بر انعکاس همه فعالیت‌های این مرکز علمی، بازتاب‌دهنده فعالیت‌های علمی انجام شده توسط مراکز و اشخاص دیگر در این رشته است. با فعال شدن پایگاه مزبور، دسترسی پژوهندگان به مرکزی جامع و همه‌جانبه، که انعکاس‌دهنده همه آثار موجود در زمینه تاریخ اسلام باشد، میسر خواهد شد.

علاوه بر آن، هم‌اکنون کتابخانه تخصصی (حقیقی و مجازی) فعال است و به تدریج فعال‌تر خواهد شد. از خداوند بزرگ، برای این تلاش و همه تلاشگران در راه حق و حقیقت، آرزوی موفقیت می‌کنم.

سیدهادی خامنه‌ای

رئیس پژوهشکده تاریخ اسلام

فهرست مطالب

- مقدمه..... ۹
- موضوع: از حماسه پهلوانی تا حماسه عرفانی..... ۱۳
دکتر مسعود صادقی، دکتر زهیر صیامیان گرجی
- موضوع: تعاملات فرهنگی میان مسلمانان و مسیحیان در سده‌های نخستین..... ۳۱
دکتر کاظم رحمتی
- موضوع: شعر و علم در اسماعیلیه الموت..... ۵۳
دکتر سید جلال بدخشانی، دکتر مریم معزی
- موضوع: الهیات انتقادی و اسلامی..... ۷۳
دکتر حسن محدثی
- موضوع: بررسی تاریخچه و وضعیت کنونی علویان سوریه..... ۱۰۱
سید موسی عزیزاده طباطبایی، دکتر عباس برومند اعلم
- موضوع: رفتارشناسی اخوان المسلمین در تحولات اخیر مصر از انقلاب تا کودتا..... ۱۱۷
حجت‌الله جودکی
- موضوع: بررسی آرا و اندیشه‌های محمد عابد الجابری..... ۱۳۷
سید محمد آل‌مهدی، دکتر سید علی میرموسوی، دکتر عباس برومند اعلم
- موضوع: نفوذ فرهنگ ایرانی در آناتولی..... ۱۵۷
رحیم رئیس‌نیا، دکتر زهرا ربانی

- موضوع: جنبش گولن و کودتای ترکیه ۱۷۷
 رحیم رئیس‌نیا، دکتر حسن حضرتی، دکتر اسدالله اطهری
- موضوع: بررسی کارنامه مطالعات اسلام‌شناسی در روسیه ۱۹۵
 دکتر گودرز رشتیانی، دکتر جواد مرشدلو
- موضوع: جدیدیه در آسیای مرکزی ۲۱۷
 دکتر سیده فهیمه ابراهیمی، دکتر جواد مرشدلو
- موضوع: تاریخ و اندیشه جریان جدیدیه در بین مسلمانان قفقاز ۲۳۵
 رحیم رئیس‌نیا، دکتر حبیب‌الله اسماعیلی، دکتر سید مهدی حسینی نقی‌آباد
- موضوع: قیام ۱۸۵۷ در هندوستان ۲۶۵
 دکتر لیلا عابدی خجسته، دکتر محمد احمدی‌منش
- موضوع: سلفی‌گری در شبه‌قاره هند و جنوب شرق آسیا ۳۰۳
 دکتر محسن معصومی، دکتر محمود رضا اسفندیار
- موضوع: داعش و جوانان اروپا ۳۲۷
 دکتر علیرضا مجیدی، دکتر یاسر قزونی
- نمایه ۳۴۷